

Sancti Hieronymi Stridoniensis Operum, Tomi ...

Continens Commentaria In Matthaevm, Et Epistolas Pavli Ad Galatas, Ad Ephesios, ad Titum & Philemonem, & librum Didymi de spiritu sancto a Hieronymo versum ... Ad Fidem Vetvstissimorum Exemplarivm, Dvcentis Circiter Svblatis Erroribvs Emendata

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Coloniae Agrippinae, 1616

Didymi De Spiritv Sancto Liber III. Interprete D. Hieron.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75102](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75102)

A Misericordiam domini recordatus sum. Cogitantes enim quae ab eo frequenter in Moysae dona susceperint, gratias referunt, & cum misericordia, etiam virtutum domini recordantur, sive mirabilem, quae crebro pro eis fecit in populis, sive profectum animae, quibus per legem, & prophetas, & praecepta eius salubria eruditi sunt. Siquidem in scripturis nomen virtutis vtrumque significat. Recordari autem se misericordiam, & virtutum eius, inquit, in omnibus quae retribuit eis: non iuxta iustitiam suam, sed iuxta misericordiam, & bonitatem eius, qui est iudex domui videnti, & sensui mundo corde cernenti dominum. Hoc siquidem ex Hebraeo sermone in lingua nostra interpretatur Israel, id est, mens videns dominum. Licet enim tormenta & cruciatus iudex nonnunquam inferat iudicium merentibus: tamen qui causas rerum altius intuetur, videns propositum bonitatis eius, qui cupit corrigere peccantem, bonum illum confitetur, dicens: *Inferat nobis iuxta misericordiam suam.* Si enim iniquitates eorum quos iudicat attendat dominus, quis sustinebit? Porro quia apud dominum propitiatio est: dominus videlicet noster atque saluator, infert nobis secundum misericordiam suam omnia quae nos prouocant ad salutem. Inferens quoque iuxta misericordiam suam, & hoc faciens in iudicio cum iustitia nobis tribuit, quae admixta misericordiae bonitate largitus est.

Psal. 119. a

DIDYMI DE SPIRITV SANCTO
LIBER III. INTERPRETE D. HIERON.

B **A**RGVENDVS est ex praesenti capitulo haereticorum error: qui bonitatem à iustitia separantes, alium Deum bonum, alium iustum finxerunt. Ecce enim in praesentiarum ipse est Deus & bonus & iudex, & iuxta misericordiam suam iustitiamque restituens, & pariter bonus iustusque subfistens. Frustra igitur iniquum dogma simulantes, bonum Deum euangelij, & veteris testamenti iustum esse defendunt: quia & in plurimis alijs locis, & nunc in prophetae sermone, iudex bonus scribitur Deus, & econtrario quod nolunt, in Pauli apostoli epistola (qui certe noui testamenti praedicator est) Deus iustus iudex refertur. *Reposita est mihi inquit, corona iustitiae, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex.* Idem est ergo (licet nolint) noui & veteris testamenti Deus, visibilium & inuisibilium conditor: Saluator etiam in euangelio iustus & bonus patrem liquido attestante: *Pater iuste, mundus te non cognouit.* Et alio loco: *Nemo bonus nisi vnus Deus.* Sed & in veteri lege alibi iustus, alibi bonus dicitur Deus. In psalmis: *Iustus dominus, inquit, & iustitias dilexit.* Et econtrario in Hieremia: *Bonus dominus his qui sustinent eum.* Rursus in psalmis: *Quam bonus Deus Israel, his qui recto sunt corde.* Et haec quidem è latere contra haereticos strictim dicta sunt. Tempus autem est: vt propositum prophetae ordinem prosequamur, qui ita contexitur: *Et dixit, haud dubium quin dominus: Non populus meus filij, nec prauaricabuntur:* Non erant inquit, similes his qui generati sunt, & exaltati, & eum qui genuit illos, despexere. *Et factus est eis in salutem, id est, illis de quibus dominus ait: Non populus meus filij, & non prauaricabuntur.* Hoc enim ipsum, quod non prauaricati sunt, nec spreuerunt patrem, eis factus est in salutem, vel ob idipsum quod appella-

Esa. 63. b

2. Tim. 4. b

Ioan. 17. d
Marc. 10. b
Psal. 10. b

Thren. 3. c
Sec. 70. a
Psal. 72. a
Esa. 63. b
Sec. 70.

ti sunt filij, causa eis salutis effectus est, Quae salus à Christo domino contributa, angeli quoque ad pastores voce firmatur, dicentis: *Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus dominus in ciuitate Dauid.* Ipse factus est cunctis, qui in eum credunt, occasio salutis aeternae: & ipse est Saluator mundi, qui venit querere quod perierat. Et ipse est, de quo choros sanctorum canit: *Deus noster, Deus saluandi.* Quia igitur Deus erat qui salutem praebat aeternam, dictum est: non legatus, neque angelus, id est, non propheta, non patriarcha, non legislator Moyses saluauit eos. Omnes enim quos nominauit, poterat ad dominum fungi legatione pro populo. Denique Moyses interpellans eum pro delinquente plebe, ait: *Si dimittis eis peccatum eorum, dimitte.* Sed obsecrauit veniam quadraginta diebus ieiunans: & misericordiam Dei, animae afflictione prouocans. Nemo autem de horum numero legatorum potest esse Saluator, indigenis & ipse eo qui salutis largitor verus est. Nam & angeli, quamquam spiritus sint, & ad diuersa propter eos, qui salutem accepturi sunt, ministeria mittantur: non sunt tamen auctores salutis, sed eum qui fons salutis est, interpretantur & nunciant, Vnde dictum est: Non legatus, neque angelus, sed ipse dominus saluauit eos. Non propter aliud quid, sed propter id quod diligeret eos, & parceret eis. Parcere autem dicitur quasi creaturis suis, iuxta illud quod alibi scribitur: *Parces auiem omnibus domine amator animarum: quia tuus sunt, neque enim odies, quos fecisti.* Quapropter & pro eorum salute proprio filio non parcens pater, tradidit eum in mortem: vt per mortem filij sui destructo eo qui habebat mortis imperium, hoc est diabolo, redimeret omnes qui ab eo captiuitatis vinculo tenebantur. Vnde subiicitur: *Ipse autem redemit eos, & suscepit eos, & exaltauit illos.* Suscipit enim exaltatque saluatos, & redemptos in sublime tollit virtutum alis, & eruditione & scientia veritatis, non ad vnum tantum & alterum diem, sed in omnibus diebus aeternitatis, habitans in eis, & cum eis, & vsque ad consummationem seculi vitam eis tribuens, salutisque auctor existens. Omnibus autem diebus saeculi illuminans corda eorum, non finit eos in tenebris ignorantiae, & errore versari. Et hoc puto esse quod scriptum est: *In omnibus diebus exaltari eos.* Quia verò mutabiles & ad vitia sponte labentes, post tanta beneficia Deo fuerunt increduli, & praecepta illius reliquerunt, & exacerbauerunt spiritum sanctum dei, qui eis multa bona largitus est: in peccatum simile corruerunt his, qui postquam geniti sunt, & exaltati spreuerunt patrem suum. Vel certe nunc ipsi describuntur, qui & ante descripti sunt: siquidem & ibi post peccatum dicitur ad eos: *Dereliquisti dominum, & ad iracundiam concitasti sanctum Israel:* & nunc quod ipsi non crediderunt, & exacerbauerunt spiritum sanctum eius. Ex praesenti ergo loco societas spiritus ad dominum ostenditur. Qui derelinquit dominum, & est incredulus, & ad iracundiam prouocat sanctum Israel, & exacerbat spiritum sanctum eius. Eadem indignatio super peccatoribus tam ad spiritum sanctum, quam ad sanctum Israel refertur. Vnde & in consequentibus similis copula trinitatis ostenditur, dicente scriptura, dominum ad inimicitias esse conuersum his qui exacerbauerunt spiritum sanctum eius, & tradidit eos sempiterno cruciatui: postquam non sermone, sed rebus in sanctum eius spiritum blasphemauerunt. Ipse igitur, qui eis conuersus est ad inimicitias,

Luc. 2. b

Psal. 67. e

Exod. 32. e

Hebr. 1. d

Sap. 11. d
Rom. 8. f

D

Esa. 63. b
Sec. 70.

III.

Esa. 1. b
Sec. 70.

Esa. 63. b
Sec. 70.

E debellauit eos, & subiecit multiplicibus, longisq; cruciatibus, vt nec in presentī tēpore, nec in futuro cōsequantur veniam peccatorum. Exacerbauerunt enim spiritum sanctum eius, & blasphemauerunt in illum. Si autem volueris hoc de Iudæis intelligere, qui crucifixerunt dominū Saluatōrē, & iccirco exacerbauerunt spiritum sanctum: id quod scriptum est: Ipse debellauit eos, ad illam est intelligentiam referendum, quod Romanis traditi sunt, quando venit super eos ira Dei in finem. In vniuerso enim orbe, cunctisque regionibus soli exules patriæ, in terra vagantur aliena, nō urbem antiquā, non sedes proprias possidentes: id quod prophetis, & saluatori suo fecerunt, receperunt. Quia enim sanguinarij, & vesano semper furore capti, non solum prophetas occiderunt, lapidaueruntq; eos qui ad se missi fuerant: sed ad impietatis culmen egressi, dominum Saluatōrē, qui pro cūctorum salute descendere dignatus fuerat ad terras, prodiderunt, & crucifixerunt: propterea expulsi sunt vrbe, quam prophetarum & Christi cruore maculauerunt. Secundum igitur hūc sensum debellatos eos à domino intelligere debemus, non ad breue tempus, sed ad omne futurum sæculum. Vsq; ad consummationem quippe mundi (vt diximus) profugi atque captiui, in vniuersis aberrant nationibus, nō urbem, non regionem propriam possidentes. Attamen, quia naturaliter benignus est & misericors is, qui eos debellauerat, tribuit eis locum poenitentię, si velint ad meliora cōueri. Vnde & dicitur: *Recordatus est dierum seculi.* Recordatus enim temporum futurorum, clausam ianuā aliqua ex eis parte reserauit: vt postquam intrauerit plenitudo gentium, tunc omnis Israël (qui hac fuerit dignus appellatio) saluetur. Licet enim in id temeritatis eruperint, vt eum qui propter eos missus fuerat interficerent, dicentes: *Sanguis eius super nos, & super filios nostros:* tamen Deus suscitauit eū de terra, in cuius corde tribus diebus & tribus noctibus fuerat commoratus, pastorem ouium suarum. Siquidem ita cōtexitur: *Qui eduxit de terrā pastorem ouium suarum.* Quod verò pastor ouium Deus, qui nunc prophetalem sermone describitur: dominus sit, manifestum in euāgelio discimus: ipso Saluatōre testante: *Ego sum pastor bonus, & animam meam pono pro ouibus meis.* Et iterum: *Oues meæ vocem meam audiunt.* Post hæc omnia propheta ait: Vbi est qui posuit super eos spiritū sanctū? Admiratur quippe de quāta felicitate ad quātas miserias peruenerint. Et quomodo loquitur: Qui eos redemerat, qui posuerat in illis spiritum sanctum suum habitans cum eis, vbi nunc est? Quo abiit? Dereliquit eos: quia ipsi prius dereliquerūt, & ad iracundiā prouocauerunt sanctum Israël. Posuerat autem dudum in eis spiritum sanctum deus, cum adhuc boni essent: & præceptis eius obsequi niterentur. His enim tantummodo spiritus sanctus inseritur: qui vitijs derelictis, virtutum sectātur chorum: & iuxta eas & per eas in fide Christi viciant. Quòd si paulatim negligentia suggerente, coeperint ad peiora confluere: concitant aduersum se habitatorem suum spiritum sanctum: & eum, qui illum dederat, cōuertunt ad inimicitias. Huic quid simile & Apostolus ad Thessalonicenses scribens, ait. *Neq; n. vocauit nos Deus ad immunditiam, sed ad sanctificationem.* Itaque qui spernit, siue quod melius habetur in Græco, qui prauaricatur, nō hominē prauaricabitur, sed Deū, qui dedit spiritum sanctum suū in nobis. Nam in his sermonibus Deus vocans per fidem in sanctificationem, id est, vt sancti

fierent credentes: dedit eis spiritum sanctum. Et quādiu præcepta Dei seruauerunt: permāsit in eis spiritus sanctus, quem acceperūt. Quādo verò amore lubrico corruerunt, & ad immunditiam sunt delapsi: spreuerunt, siue prauaricati sunt dominum, qui dederat eis spiritum sanctum: vt non immunditiæ deseruissent, sed vt sanctificarentur. Vnde penas luent qui ista commiserunt, non quasi hominē, sed quasi Deum spernētes. Et vt sciamus dominum esse spiritū sanctum, qui datur credentibus, ex ipsius prophetæ Esaiæ discamus eloquio, qui inducit ad quempiā dicētem dominum: *Spiritus meus in te est, & verba mea dedi in os tuum.* Ostenditur enim ex sermone presentī, quòd qui acceperit spiritum Dei, simul cū eo & verba Dei possideat: sermones videlicet scientiæ & sapientiæ. Necnon & in alio loco eiusdem prophetæ Deus loquitur: *Dedi spiritum meum super eum.* Qui ergo posuit in eis spiritum sanctum: Moysen dextera sua sanctificatū esse commemorat: siue illum illustrem virtū & mysteriorum Dei initiatorē, de quo ad Iesum filium Naue dominus ait: *Moyses famulus meus siue legem suam, quæ in veteri scripta est instrumento.* Nam crebro legisse me memini Moysen appellatum esse pro lege: vt in Apostolo: *Ysq; in hodiernum diem, quando legitur Moyses.* Et Abraham ad diuitem in supplicij cōstitutum: *Habet, inquit, Moysen & prophetas.* Et certè liquidò comprobatur ibi, Moysen, nō supradictum virum significatum esse, sed legē. Porrò quæ est dextera Dei, quæ adduxit Moysen, nisi dominus & Saluator noster? Ipse est enim dextera patris, per quam saluat, exaltat, & facit virtutem: sicut alibi de Deo dicitur: *Saluauit ei dextera sua, & brachium sanctum eius.* Et rursum: *Dextera domini fecit virtutem, dextera domini exaltauit me: Non moriar, sed viuam, & narrabo opera domini.* Et certè vocem hæc ex persona dominici hominis proferri, quem vnigenitus filius Dei assumere dignatus est ex virgine, ex ipso loco manifestissimè cōprobatur: quia ipse est dextera Dei, sicut scriptum est in Actibus Apostolorum: quòd *factus sit ex semine Dauid secundum carnē,* genitus in virgine superueniēte in eā spiritu sancto, & virtute excelsi obumbratēcam. De quo Dauid prophetauit in spiritu: quòd à mortuis resurgēs, assumptus sit in cœlos, dextera Dei subleuatus. Scribitur ibi autem in hunc modum: *Præuidens idem Dauid locutus est de resurrectione Christi: quoniam non est derelictus in inferno: neq; caro eius vidit corruptionem. Hunc Iesum suscitauit Deus, cui nos omnes testes sumus.* Dextera igitur Dei eleuatus, & repromissionem spiritus sancti accipiens à patre, effudit hoc donum in nobis, quod vos videris & auditis: neque enim Dauid ascendit in cœlos. Nulli quippe dubium, exaltatum dextera Dei, & ab inferis resurgentem esse dominum Iesum: sicut ipse scripturæ sermone testatus est. Ille ergo qui resurrexerit à mortuis, dicit: *Ego dormiui, & somnum cepi: & resurrexi, quia dominus suscitauit me.* Ipse ergo sermone Dei assumptus in cœlum, eleuatus esse ab ea (de qua supra diximus) dextera Dei predicatur: & accepisse repromissiones spiritus sancti à patre, & effudisse illum in credentes, ita vt omnium linguis loquerentur magnalia Dei. Nam & dominicus homo accepit communicationem spiritus sancti: sicut in euangelijs scribitur: *Iesus ergo repletus spiritu sancto, regressus est à Iordane Galileæ.* Hæc autē absque vlla calumnia de dominico homine, qui totus Christus, vnus est Iesus filius Dei,

G
Esa. 42. a
Ies. 1. a
2. Cor. 3. c
Luc. 10. f
Psal. 97. a
Ibid. 117. c
H
Act. 2. d
Psal. 3. b
Luc. 4. a
Ibid. c

HERON
VI. 7. 8.

A.

fenſu debemus pietatis accipere, nō quōd alter & alter ſit: ſed quōd de vno atq; eodem quaſi de altero ſecundum naturam Dei & hominis diſputetur: & quia Deus verbum, vnigenitus filius Dei neq; immutationem recipit, nec augmentum: ſiquidem ipſe eſt bonorum omnium plenitudo, ſatis abundeq; de prophete teſtimonio diſputatū eſt. Nunc ad reliqua pergamus, vt quomodo ſcimus quōd pater & filius, ſanctos & bonos ſui cōmunicatione perficiant: ſic ſanctus quoque ſpiritus, participatione ſui, bonos efficiat ſanctosque credentes: & ex hoc etiam vnus cum patre & filio ſubſtantia eſſe doceatur. Dicitur in pſalmis ad dominum. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram reſtam.* Scimus autem in quibusdam exemplarib. ſcriptum eſſe: ſpiritus ſanctus tuus. Porro in Ezdra abſq; vlla ambiguitate bonus ſpiritus appellatur: *Spiritus tuum bonum dediſti, vt eos faceres intelligere.* Quōd autem pater ſanctificet, Apoſtolus ſcribit, dicens: *Deus autem pacis ſanctificet vos perfectos.* Et Saluator ait: *Pater ſancte, ſanctifica eos in veritate, quia verbum tuum eſt veritas.* Perſpicue dicens: in me qui verbum tuum ſum & veritas tua, ſanctifica illos fide & confortio mei. Dictus eſt & alibi bonus Deus: *Nemo bonus niſi vnus Deus.* Superius quoque oſtēdimus quoniam filius ſanctificet, Paulo in eadem verba congruēte. *Etenim qui ſanctificat, & qui ſanctificantur, ex vno omnes.* Sanctificantem ſignificans Chriſtum, & ſanctificatos eos, qui poſſunt dicere. *Factus eſt nobis ſapientia ex Deo Chriſtus, & iuſtitia, & ſanctificatio.* Appellatur ſiquidem & ſpiritus ſanctificationis. Vnde & ad eum dicitur: Et omnes ſanctificati ſub manibus tuis, & ſub te ſunt. Bonus dominus noſter Ieſus Chriſtus, & ex bono patre generatus eſt: & de eo legimus: *Conſitemini domino quoniam bonus.* Conſiteantur autem illi, qui ab eo aut veniam obſecrant peccatorum, aut gratias referunt ſuo clementia pro indultis beneficijs. Spiritus quoque ſanctus eos quos dignatur implere ſanctificat: vt ſuperius iam demonſtratum eſt: quando oſtendimus eum participalem, & à multis ſimul capi poſſe. Et nunc in præſenti Pauli teſtimonio largitor ſanctificationis oſtenditur, in eo quōd ait: Debemus autem & nos gratias agere Deo ſemper pro vobis, fratres dilecti à domino: quia elegit Deus nos primitias in ſalutem, in ſanctificatione ſpiritus ſancti, & fide veritatis. Nam & in hoc loco chariſmata Dei ſubintelliguntur in ſpiritu, cum in ſanctificatione ſpiritus, fides pariter & veritas poſſidentur. Quia ergo rectè & piè, & vt ſe veritas habet, hæc diximus, ſanctificationis, bonitatiſque vocabulum & ad patrem, & ad filiū, & ad ſpiritum ſanctum æquè referretur: ſicut ipſa quoque appellatio ſpiritus. Nam & pater ſpiritus dicitur, vt ibi: *Spiritus eſt Deus, & filius ſpiritus.* Dominus, inquit, *ſpiritus eius.* Spiritus autem ſanctus, ſemper ſpiritus ſancti appellatione cenſetur, non quōd ex confortio tantum nominis ſpiritus cum patre ponatur & filio: ſed quōd vna natura, vnum poſſideat & nomē. Quia verò ſpiritus vocabulum multa ſignificat: enumerandum eſt breuiter, quibus rebus nomē eius apertur. Vocatur ſpiritus & ventus, ſicut in Ezechiele. *Tertiam autem partem diſperges in ſpiritu:* hoc eſt, in ventū. Quod ſi volueris ſecundum hanc hitoriam illud ſentire, quod ſcriptum eſt: *In ſpiritu violento cōteres naues Tharcis:* non aliud ibi ſpiritus quàm ventus accipitur. Nec non Salomon inter multa hoc quoque munus à Deo accepit, vt ſciret violentias ſpirituum: non aliud ſe in hoc accepiffe demonſtrans, quàm ſci-

Pſal. 142. c

2. Ezd. 9. d

1. Theſ. 5. d

Ioan. 17. c

Marc. 10. b

Heb. 2. c

1. Cor. 1. d

B

Pſal. 117. d

2. Theſ. 2. d

Ioan. 4. d

Ezech. 5. a

Pſal. 47. b

C

re rapidos ventorum flatus, & quibus cauſis eorū natura ſubſiſtat. Vocatur & anima ſpiritus, vt in Iacobi epiſtola. *Quomodo corpus tuum ſine ſpiritu mortuum eſt,* & reliqua. Maniſteſtiffimè enim ſpiritus, hic nihil aliud niſi anima nūcupatur. Iuxta quam intelligentiā & Stephanus animam ſuam ſpiritu vocans. *Domine, inquit, Ieſu ſuſcipe ſpiritu meum.* Illud quoque quod in Eccleſiaſte dicitur: *Quis ſcit an ſpiritus hominis aſcendat ſurſum, & ſpiritus iumentis deſcendat deorſum.* Conſiderandum vtrum nam & pecudum animæ ſpiritus appellentur. Dicitur etiam excepta anima, & excepto ſpiritu ſancto, ſpiritus alius quis eſſe in homine, de quo Paulus ſcribit: *Quis enim ſcit hominum ea quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in eo eſt?* Si enim voluerit cōtendere quiſpiam animam hic ſignificari in ſpiritu, quis erit homo, cuius cogitationes & arcana & ſecreta cordis occulta neſciet homo, niſi ſpiritus eius: quia de corpore ſolitario hoc intelligere velle perſultum eſt. Quod ſi arguta nititur fraude ſurripere, de ſpiritu ſancto hæc ſcripta cōteſtans: ſi diligenter verba ipſa cōſideret, ceſſabit aſſerere mendacium. Siquidem ita ſcriptū eſt: *Quis enim ſcit hominū quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in eo eſt?* Sic & ea quæ ſunt Dei, nemo ſcit niſi ſpiritus Dei. Quomodo enim alius eſt homo, alius eſt Deus: ſic & ſpiritus hominis, qui eſt in eo, ſeparatur à ſpiritu Dei, qui eſt in eo, quem ſpiritu ſanctum frequenter oſtendimus. Sed & in alio loco idem Apoſtolus à noſtro ſpiritu ſpiritu Dei ſecernens, ait: *Ipſe ſpiritus teſtimonium perhibet ſpiritu noſtro:* hoc ſignificans, quod ſpiritus Dei, id eſt, ſpiritus ſanctus, teſtimonium ſpiritu noſtro præbeat, quem nunc diximus eſſe ſpiritu hominis. Ad Theſſalonicenſes quoque: *Integer, inquit, ſpiritus veſter, & anima, & corpus.* Sicut enim alia eſt anima, & corpus aliud: ſic & aliud eſt ſpiritus ab anima, quæ ſuo loco ſpecialiter appellatur. De quo & orauit, vt integer cū anima ſcrutetur & corpore: quia incredibile eſt, atq; blaſphemum orare apoſtolum, vt ſpiritus S. integer ſeruetur, qui nec immutationē poſteſt recipere, nec proſectum. De humano ergo, vt diximus, ſpiritu in hoc loco apoſtoli ſermo teſtatur eſt. Appellatur quoque ſupernæ rationabileſque virtutes, quas ſolet ſcriptura angelos & fortitudines nominare, vocabulo ſpiritus, vt ibi: *Qui facis angelos tuos ſpiritus.* Et alibi: *Nōne omnes ſunt adminiſtratores ſpiritus?* Puto ad hunc ſenſum & illud referri quod in Actibus Apoſtolorum ſcribitur: *Spiritus domini rapuit Philippum, & non amplius eum vidit eunuchus,* id eſt, angelus domini in ſublime eleuans Philippum, tranſtulit illum in alium locum. Rationales quoque alia creaturæ & de bono in malum ſponte propria profluenteſ, ſpiritus peſſimi, & ſpiritus appellantur immundi, ſicut ibi: *Cum autem ſpiritus immundus exierit ab homine.* Et in conſequentibus: *Aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe.* Spiritus quoque dæmones in euangelijs appellantur. Sed & hoc notandum: numquam ſimpliciter ſpiritu, ſed cum aliquo additamento ſpiritu ſignificari contrarium, vt ſpiritus immundus, & ſpiritus dæmonis: hi verò qui ſancti ſunt ſpiritus, abſque vilo additamento, ſpiritus ſimpliciter appellantur. Sciendum quoque quod nomen ſpiritus, & voluntatem hominis, & animi ſententiam ſonet. Volens quippe apoſtolus virginem non ſolum corpore, ſed & mente ſanctam eſſe, id eſt, non tantum corpore, ſed & motu cordis interno, ait: *Vt ſit ſancta corpore & ſpiritu,* voluntatem ſpiritu,

Iac. 2. d

Act. 7. c

Eccle. 3. c

1. Cor. 13. c

Rom. 8. c

D

2. Theſ. 1. d

Pſal. 104. a

Heb. 1. d

Act. 8. c

Matth. 23. d

Luc. 11. c

Matth. 23. d

Matth. 23. d

Matth. 23. d

2. Cor. 13. c

E & corpore opera significans. Considera vtrum hoc ipsum in Esaia sonet quod scriptum est: *Es scient, qui spiritum errant, intellectum.* Qui enim errore iudicij alia pro alijs bona existimant, accipiunt intellectum, vt corrigatur error illorum: vt pro prauis ea quæ recta sunt eligant. Necnon & illud: Vna fortitudo spiritus vestri, vide an id ipsum ostendat. Et super omnia vocabulum spiritus altioris & mysticum in scripturis sanctis significat intellectum. vt ibi. *Littera occidit, spiritus autem viuificat:* Litteram dicens simplicem & manifestam iuxta historiam narrationem: spiritum verò, sanctum & spirituale esse quod legitur. In hanc congruit voluntatem & illud: *Nos sumus circumcisio, qui spiritu domino seruientes sumus, & non in carne confidentes.* Qui enim non littera carnem concidunt, sed cor spiritu circumcidunt, auferentes omne eius superfluum, quod generationi proximum est & amicum, hi verò spiritu circumcisi sunt in occulto Iudæ, & verè Israëlites, in quibus non est dolo. Qui transcendentes vmbas, & imagines veteris testamenti, cultores veri adorant patrem in spiritu & veritate. In spiritu quia corporalia & humilia transcendunt. In veritate, quia typos & vmbas & exemplaria relinquentes, ad ipsius veritatis venere substantiam: & vt iam diximus, humili & corporea verborum simplicitate contempta, ad spirituale legis notitiam peruenierunt. Hæc interim iuxta possibilitatem ingenij nostri, quot res spiritus significaret attingimus, suo tempore quid vnumquodque significet, si Christus tribuerit, diserturi. Nonnunquam autem spiritus, & dominus noster Iesus Christus, id est, Dei filius appellatur. *Benignus* siquidem est spiritus sapientie. Et in alio loco: *Dominus autem spiritus est,* vt ante diximus, vbi etiam illud adiunximus: *Spiritus Deus est:* non iuxta nominis tantum communionem, sed iuxta naturæ substantiæque consortium. Quo modo enim quorum diuersa substantia est, interdum euenit vt communi vocabulo nuncupentur, & hæc dicuntur *συνώνυμα*, ita eorum quorum eadem est natura atque substantia, cum societate vocabuli, naturæ quoque equalitas copulatur, & disciplinæ dialecticorum est appellare hæc *συνώνυμα*. Iccirco & spiritus vocabulum, & si quid aliud in trinitate vsurpari solet, *συνώνυμον* est, verbi gratia: spiritus bonus, & cætera his similia, de quibus paulo ante perstrinximus. Porro ad hæc necessario deuoluti sumus, vt quia frequenter appellatio spiritus in scripturis est resperfa diuinis, non labamur in nomine, sed vnumquodque secundum locorum varietates & intelligentias accipiamus. Omni itaque studio ac diligentia vocabulum spiritus, vbi & quo modo appellatum sit, contemplantes, sophismata eorum & fraudulentas decipulas contremamus, qui spiritum sanctum asserunt creaturam. Legentes enim in propheta: Ego confirmavi tonitruum, & creans spiritum: ignorantia multiplicis in hac parte sermonis putauerunt spiritum sanctum ex hoc vocabulo demonstrari, cum in præsentiarum spiritus nomen ventum sonet. Nec in Zacharia audientes locutum dominum, quod ipse sit qui creat spiritum hominis in eo, existimauerunt spiritum sanctum etiam in hoc capitulo significari: non animaduertentes quod animam hominis, aut spiritum, quem tertium in homine esse iam diximus, spiritus appellatio significet. Ergo, vt prælocuti sumus, quo modo vnumquodque dictum sit consideremus, ne fortè per ignorantiam in barathrum decidamus erroris. Si quidem in alijs rebus ex consortio vocabulorum error

F

eueniens, cõfusionem & pudorem ei qui errauit importat: de supernis verò & diuinis lapsus ad praua, ad æternam poenam deducit & barathrum, maxime cum semel deceptus noluerit resipiscere, sed suum defendere impudenter errorem. Docebat etiam, & magnitudo voluminis exigebat, vt finem acciperet oratio. Verum quia infert se quaestio aduersus ea quæ superius disputauimus, quam iccirco tunc prætermisimus, ne textum sermonis irrumperet, & inter piam prædicationem impia contentio poneretur: necessarium puto ad propositum respondere, & lectoris arbitrio quid super his sentiat derelinquere. Disputantibus ergo supra, quod animam vel mentem hominis nulla creatura iuxta substantiam possit implere, nisi sola trinitas: quia tantummodo secundum operationem & voluntatis errorem siue virtutem, animus de his quæ creata sunt impletur, oborta est quaestio nostra, quasi sententiam soluens, quod creata substantia, quæ in scripturis Satanas appellatur, ingredia tur in aliquos, & cor quorundam implere dicatur. Nã ad eum qui medietatem pretij de agro vendito sibi aliud profites referuarat, à Petro apostolo dictum est: *Anania, quare impleuit Satanas cor tuum?* Et de Iuda loquitur ipse Saluator, quod intrauerit in eum Satanas. Ad quod postea respondendum est: interim nunc ad id quod scriptum est, quare impleuit Satanas cor tuum: quo modo Satanas mentem alicuius & principale cordis impleat, non ingrediens in eum, & in sensum eius, atque vt ita dicam adytum cordis introiens (siquidem hæc potestas solius est trinitatis) sed quasi callidus quidam, & nequam, ac fallax, fraudulentusque deceptor, in eos animam humanam malitiæ affectus trahit per cogitationes & incentiuu vitiorum, quibus ipse plenus est. Denique & Elymas magus filius diaboli, iuxta malitiam, nequitiamque subsistens, plenus omni dolo, & omni malitia scribitur, Satana patre eius hanc ei voluntatem, quasi ex consuetudine vitiorum in naturam vertente. Arguens itaque eum apostolus Paulus atque corripiens ait: O plene omni iniquitate & omni dolo, fili diaboli, inimice iustitiæ Dei. Quia enim versipellis & callidus omnem in se dolum fraudulentæ suscepit, appellatur filius diaboli: quia implebat ipse omne principale illius fraude, & iniquitate, & omni malitia: intantum illiciens eum atque decipiens, vt ipse Satanas implese animam ipsius, & habitare in eodem putaretur, quem ad omnes suæ peruerfitatis dolos ministrum sibi ac famulum præparauerat. Ad id verò quod secundum posueramus exemplum, quia in Iudam introisset Satanas: hoc dicendum est. Obseruans diabolus quibusdam motibus & operationum signis, ad quæ potissimum Iudæ cor esset vitia procliuus, apprehendit eum patere insidijs auaritiæ, & reperta cupiditatis inuana, misit in mentem eius quo modo desideratam pecuniam acciperet; & per occasionem lucri, proditor magistri & Saluatoris sui existeret, argentum proprietate commutans, & suscipiens pretium sceleris à pharisæis atque Iudæis. Hæc ergo cogitationis occasio locum tribuit Satana: vt in cor eius introiens, impleret eum pessima voluntate. Introiuit ergo non secundum substantiam, sed secundum operationem: quia introire in aliquem, increatæ naturæ est eius, quæ participetur à pluribus. Imparticipabilis ergo diabolus est, non creator, sed creatura subsistens. Vnde & conuertibilis atque mutabilis, sanctitate deicit atque virtute. Diximus supra *το μαθητων*, id est,

G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z

Act. 5. 4
Sec. Græc.
Ioh. 13. d
ἐπιληψίας
ὁ σατανᾶς
τὸν ἀγέδι
ον οὖν.

Act. 13. b

Ioh. 13. b

quod

HIERON
VI. 7. 8.

A quod participatione capiatur, esse incorruptibile, & immutabile, & consequenter æternum. Quod autem mutari potest, factum esse, & habere principium. Porro quod incorruptibile sit, esse & retro & deinceps sempiternum. Non ergo, ut quidam putant, participatione naturæ siue substantiæ implet quempiam diabolus, aut eius habitator efficitur: sed per fraudulentiam, & deceptionem, & malitiam inhabitare in eo creditur quem repleuit. Hac autem fallacia etiam in presbyteros, qui aduersus Susannam in crudelitatem se verterant intrauit, implens animas eorum incendio libidinis & fera senij voluptatē. Scriptum est enim: *Venerunt autem & duo presbyteri pleni iniqua cogitatione.* His insidijs impleuit & vniuersum populum Iudæorum, dicente propheta de eo: *Ve gens peccatrix: populus plenus peccatis, semen pessimum, filij iniqui.* Semen quippe nequam diabolus, & filius eius, propter iniquitatem & plenitudinem, dicti sunt peccatores. Si autem ab his, qui eius in scripturis filij nominantur, iuxta substantiæ participationem non capitur (siquidē impossibile hoc esse in creaturis frequenter ostensum est) neque alius quis potest eum capere participatione substantiæ: sed tantummodo assumptione fraudulentissimæ voluntatis. Operationem quippe & studia, non solum bonorum operum, sed etiam malorum in creaturis diximus: naturam verò atque substantiam solius in alios posse trinitatis intrare. Abundē ut reor occursum est propositæ questionī. Quia verò ineptum & stultum videtur aduersus fatua respondere, & si quid in buccam ruerit impiorum, hoc velle dissoluere: non enim tantum impietas est scelerrata proponere, quantum & de sceleratis saltem resistentem velle tractare: iccirco illud quod solent tractare prætereo, sacrilega aduersus nos audacia proclamantes. Si spiritus sanctus creatus non est: aut frater est Dei patris, aut patruus est vni geniti Iesu Christi: aut filius Christi est, aut nepos est Dei patris: aut ipse filius Dei est, & iam non erit vni genitus dominus Iesus Christus cum alterum fratrem habeat. Miseri atque miserabiles, non sentientes de incorporeis & inuisibilibus iuxta corporalium & visibilibus disputari non licere naturam. Fratrem esse non patrum, nepotem vel filium, corporum nomina sunt, & imbecillitatis humanæ vocabula. Trinitas verò omnes

has prætergreditur nuncupationes. Et quotienscumque in aliqua de his cadit, nominibus nostris & incōgruis vocabulis, non sua natura loquitur. Cum igitur sancta scriptura amplius de trinitate non dicat, nisi Deum patrem esse Saluatoris, & filium generatum esse à patre: hoc tantummodo debemus sentire quod scriptum est. Et ostenso quòd spiritus sanctus increatus sit: consequenter intelligere, quòd cuius non est creata substantia, rectè patri, filioq; societur. Hæc iuxta eloquij nostri paupertatem in præfenti dicta sufficiant: timorem meum, quòd de spiritu sancto loqui ausus sim, indicantia. Quicumque enim in eum blasphemauerit, non solum in hoc sæculo, verum etiam in futuro non dimittetur ei: nec vlla misericordia & venia reseruetur illi, qui conculcauerit filium Dei, & iniuriam fecerit spiritui gratiæ eius, in quo sanctificatus est. Quod quidem & in Deo patre est intelligendum. Nam qui blasphemauerit in eum & impiè egerit: sine venia cruciabitur, nullo pro eo dominum deprecante, sicut scriptum est: *Qui autem in dominum Deum peccauerit, quis orabit pro eo?* Nec non & qui filium negauerit coram hominibus: negabitur ab eo coram patre, & angelis eius. Ergo, quia nulla venia in trinitatem conceditur blasphemantibus, omni studio & cautela est prouidendum, ut ne in breui quidem paruoque sermone de ea disputantes, labamur. Quin potius, si quis hoc volumen legere voluerit: quatinus, ut mundet se ab omni opere malo, & cogitationibus pessimis: quo possit illuminato corde ea intelligere quæ dicuntur, & plenus sanctitate atq; sapientia, ignoscere nobis, sicubi voluntatem nostram non impleuit effectus: & tantummodo consideret, quamente quid dictum sit, non quibus expressum sermonibus. Sicut enim pietatis sensum nobis audaciter iuxta nostram conscientiam vendicamus: ita quantum de eo loqui pertinet; venustatem rhetoricam facundiamque iuxta consequentiam textumque sermonis, nos procul abesse simpliciter confitemur. Studij quippe nostri fuit, de scripturis sanctis differentibus, piè intelligere quæ scripta sunt:
& imperitiam mensuramque
nostri ignorare sermonis.

Sexti Tomi, Commentaria D. Hieronymi in Mattheum, & in D. Pauli epistolas, videlicet ad Galatas, Ephesios, Titum, Philemonem, cum Commentario in Marcum incerto auctore. Item Euangelium Lucae & Ioannis: postremò Didymi de Spiritu S. librum à D. Hieronymo versum completentis, Finis.

F I N I S.